

BRANDWEER

Nederland

Notitie

Aan
Vaste commissie voor Justitie en Veiligheid

Van
Stephan Wevers, Voorzitter Brandweer Nederland

Datum
8 mei 2018

Rondetafelgesprek over de brandweer

Inleiding

Deze gespreksnotitie bevat een duiding van Brandweer Nederland met betrekking tot de uitkomsten van het belevingsonderzoek onder repressief brandweerpersoneel. Om de resultaten in perspectief te plaatsen zal ik eerst kort de veranderende context schetsen, waarop de brandweer wil anticiperen. Daarna volgt een korte beschrijving van een aantal belangrijke accenten in onze doorontwikkeling. Tot slot zal ik nader ingaan op de frames uit het onderzoek: professionele identiteit en vakinhoud, schaalvergroting en vervreemding, sturing in en op het werk.

Context

Nederland verandert, onze inwoners en samenleving veranderen, en dan ook nog in een steeds hoger tempo. 'We leven niet in een tijdperk van verandering, maar in een verandering van tijdperk', stellen wetenschappers en trendwatchers. De veranderingen zijn deels ingrijpend en van invloed op de risico's waar we als brandweer mee te maken krijgen. Deze worden namelijk steeds dynamischer in tijd, plaats, grootte en soort. Dat geldt niet alleen voor brand, maar ook voor andere kerntaken, zoals het optreden bij (verkeers)ongevallen, waterongevallen of ongevallen waar gevaarlijke stoffen bij vrijkomen. Toepassing van nieuwe bouwwijzen en –materialen en technologische ontwikkelingen in het verkeer bijvoorbeeld nemen een enorme vlucht; denk aan complexe hoogbouw, energieneutraal bouwen, elektrische en zelfrijdende auto's of aardgasbussen. Maar ook de dubbele vergrijzing stelt ons voor een uitdaging. Wat brandveiligheid betreft verdienen ouderen de grootste zorg. Zij lopen aanzienlijk hoger risico om bij brand om te komen. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van veranderingen in onze samenleving waarop onze inwoners een passend en professioneel antwoord van de brandweer mogen verwachten. Nederland is veilig. Maar willen we het veilig houden, dan zal de brandweer zich ook op moderne risico's moeten richten. Met meer van hetzelfde en steeds opnieuw verbeteren gaat de brandweer dit passende antwoord op de lange termijn niet geven, was al in 2010 onze conclusie. Daarom kozen we voor de ontwikkeling van een nieuwe, toekomstbestendige brandweerorganisatie, opgetekend in onze visie '*de Brandweer over morgen*' (2010), onlangs aangescherpt in de '*Landelijke agenda Brandweezorg*' (2018, zie bijlage).

Onze opdracht voor de toekomst

De brandweer wil zich graag blijven inzetten voor het terugdringen van het aantal incidenten, slachtoffers en schade. Gezien de dynamiek en complexiteit in onze samenleving vraagt dat steeds vaker om maatwerk, zowel in preventieve als repressieve zin. De repressieve dienst blijft een belangrijk vangnet voor als het toch mis gaat, maar de grootste winst zit in het voorkomen en beperken van brand. De belangrijkste opdracht voor de komende jaren ligt dan ook in het verder vormgeven van vraag- en risicogericht werken. Om deze ambitie waar te maken, moeten we nog vaker op zoek naar allianties waarin we gezamenlijk met partners werken aan een veilige maatschappij. We spelen daarbij een rol van betekenis als we een krachtige informatiepositie hebben; op de ontwikkeling van de business intelligence van de brandweer ligt dan ook een sterke focus. Helder krijgen wat de samenleving van ons vraagt en samen met partners helder maken wat daarop ons antwoord is, daar gaat het om. Onze brandweermensen werken hieraan vanuit een versterkt vakmanschap en een goede balans tussen mens en werk.

Professionele identiteit en vakinhoud

De brandweer is een sterk merk, gekenmerkt door vakmanschap, bevlogenheid en passie, en een goed imago, waaraan de medewerkers veel trots ontleen. En terecht, want de focus op 'de burger in nood' van brandweermensen is prachtig. Het is een focus die ertoe doet, bijdraagt aan een veilige samenleving, die beeldend en ervaarbaar is. Het is iets waar je voor uit bed komt, waar de beroepstrots zit. Maar het brandweervak zelf is volop in beweging – we beschreven al eerder het toenemende belang van het voorkomen van incidenten – en daarmee ook de professionele identiteit. De brandweer heeft immers een wettelijke taak als het gaat om zowel het voorkomen als het bestrijden van branden. Dat betekent ook dat preventieve en repressieve werkzaamheden in onze organisaties hand-in-hand gaan. Het is dus niet "of", maar "en". Daarmee zeggen we niet dat we van alle brandweermensen ook per definitie verwachten dat ze een preventieve taak uitvoeren. Als management hebben we wel de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor de uitvoering van zowel de preventie als de incidentbestrijding. En daar waar het niet haalbaar is om de repressie te organiseren, adviseren wij – zoals van ons mag worden verwacht – ter bescherming van onze inwoners en onze eigen repressieve medewerkers wel extra maatregelen in preventieve sfeer. Hier geldt dus niet het omgekeerde dat als we extra preventieve maatregelen aanbrengen, de opkomsttijden voor de brandweer verruimd kunnen worden, omdat ongevallen immers altijd kunnen plaatsvinden. Het gaat dus niet om de burger in nood alleen, maar om meer dan dat. Daar moeten we woorden voor vinden met dezelfde emotionele en ervaringswaarde. Waarmee helder wordt dat het beroep niet uitgekleet wordt, maar juist vergroot wordt. Het is niet 'minder redden'. Het is 'redden plus'.

We hebben te maken met een samenleving met nieuwe en complexere risico's die blijft vragen om een adequate brandweezorg. En dat vraagt weer om onder andere specialisatie en differentiatie. Het is onmogelijk dat onze brandweermensen alles moeten kunnen en vervolgens kunnen onderhouden. We werken aan landelijke specialismen om de druk over de regio's te verdelen. Daarnaast wordt binnen de regio nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden om risicogericht te werken, doch altijd met ook de veiligheid van de inwoners en onze eigen mensen in het vizier. We kiezen voor een flexibele en gedifferentieerde aanpak van de risico's, maar bepalen wel landelijk de basisuitgangspunten voor de incidentbestrijding. Laat dit duidelijke zijn: bij een woningbrand rukt de brandweer uit met de bekende brandweerauto en zes mensen. Het gaat dus om maatwerk binnen duidelijke grenzen. Mede door de faseverschillen in regio's zijn veel brandweermensen nog niet op de hoogte van de ins en outs rondom dat maatwerk. In het rapport wordt daarbij de conclusie

getrokken dat het hier gaat om “onbekend maakt onbemind”, hetgeen ons management in voorkomende gevallen meteen een taak meegeeft.

Het zijn onze vakbekwame mensen die er dagelijks voor zorgen dat de best mogelijke brandweezorg geboden wordt; zij houden Nederland (brand)veilig. Dat kan alleen als we hen goed ondersteunen bij het veilig uitoefenen van hun publieke taak. Want brandweermensen hebben fysiek en mentaal zwaar werk, dat niet geheel zonder risico is. Het belevingsonderzoek laat zien dat brandweermensen positief oordelen over hun eigen vakbekwaamheid en die van collega's. Er is voldoende aandacht voor het veilig en gezond werken. Dit levert mooie cijfers op, maar we rekenen ons niet rijk. Onze leefomgeving verandert immers sneller dan we tot voor kort hadden verwacht. Dit leidt tot nieuwe risico's met impact op de (brand)veiligheid van ons land, waarop de brandweer een professioneel antwoord zal moeten vinden. Arbeidshygiëne is daarbij een belangrijk aandachtspunt en arbeidsveiligheid een groot goed. We zijn inmiddels een breed programma gestart om het vakmanschap verder te versterken en aan te laten sluiten bij wat de snel veranderende samenleving van ons verlangt. Deze ontwikkeling mag overigens niet leiden tot een ontoelaatbare overbelasting in werken en leren. Dat vraagt om differentiatie en specialisatie in kennisontwikkeling en vakbekwaamheid. Onder het motto 'sterk in je werk' streven we naar maatwerk voor onze vakmensen.

Vrijwilligheid

Vrijwilligheid is een fundament voor de brandweer in Nederland, nu en in de toekomst. 80% van de brandweermensen voert haar taak uit als vrijwilliger. In de toekomstvisie van Brandweer Nederland zijn vrijwilligers belangrijk voor een goede brandweezorg. Het belevingsonderzoek laat een enorme trots zien en een grote drive om het brandweervak uit te willen oefenen. Ondanks de druk op het behoud van vrijwilligheid in de samenleving kan de brandweer zich dan ook nog steeds verheugen op een goede aanwas aan nieuwe vrijwilligers. De afgelopen twee jaar waren dat er ruim 2000. Maar dit neemt niet weg dat de beschikbaarheid van deze vrijwilligers wel degelijk een zorgelijk punt is. Dit vraagt om een toekomstbestendige visie op vrijwilligheid met oog voor de complexiteit van het vraagstuk. Hierbij speelt ook de Wet Normalisatie Rechtspositie Ambtenaren een rol, die mogelijk grote gevolgen heeft voor de rechtspositie van de vrijwilliger en ook negatieve consequenties kan hebben voor de beschikbaarheid. Daarom gaan we samen op zoek naar oplossingen die ook op de lange termijn aansluiten bij de leefwereld van onze brandweermensen met aandacht voor de unieke meerwaarde en potentieel van onze vrijwilligers.

Schaalvergroting, vervreemding, sturing in en op het werk

Met *'de Brandweer over morgen'* luiden we in 2010 een fundamentele vernieuwing in om ook in de toekomst goed te kunnen inspelen op maatschappelijke veranderingen. We hebben het vak ingrijpend zien veranderen, zowel in de breedte als in de diepte. Dit heeft onder meer geleid tot het anders organiseren en beleggen van taken. Uit het onderzoek blijkt dat repressieve brandweermensen enerzijds waardering hebben voor de professionalisering die de organisatie doormaakt. Tegelijkertijd speelde ook de regionalisering. De voormalige, 400 gemeentelijke brandweerkorpsen werden samengevoegd in 25 brandweerregio's. Je zou kunnen stellen dat daarmee de veranderimpact op onze brandweermensen kwadratisch toenam. Tijdens de verbouwing bleef de winkel echter gewoon open. En dat is vooral te danken aan het vakmanschap, de bevologenheid en passie van de brandweerprofessionals. Zo lukte het ons dit jaar om gemiddeld binnen 7,7 minuten ter plaatse te zijn. De cijfers zijn al jaren stabiel. In 3,5 minuut na alarmering kunnen we vanuit 951 kazernes 10.000 mensen op straat krijgen. Vier minuten later zijn we bij het incident. Welke organisatie kan dat zeggen? Sneller gaat niet. Niet alleen qua opkomsttijden, maar zeker ook als we kijken naar

het aantal doden bij brand, doen we het bijzonder goed. Dit is mede te danken aan de investeringen in preventie de afgelopen jaren. Natuurlijk is elk slachtoffer van brand er een teveel. Toch is het aantal doden bij woningbranden in Nederland de laatste jaren gedaald tot circa 30 per jaar. Vergeleken met andere welvarende landen is dat erg laag. In een land als Denemarken bijvoorbeeld ligt dit aantal drie keer zo hoog op een totale bevolking van 5.7 miljoen inwoners. Anderzijds leidt de schaalvergroting tot formalisering en bureaucratisering van de organisatie. Dit voedt gevoelens van vervreemding. Toch blijkt uit het onderzoek dat de binding met de eigen post en direct leidinggevende hoog wordt gewaardeerd. Die positieve waardering moet blijven. Nu de regionale organisaties niet meer in de steigers staan ontstaat ruimte in de korpsen om zeggenschap en regelruimte te decentraliseren daar waar dat wenselijk is. Want de brandweer van de toekomst ontstaat niet top-down of bottom-up, maar juist tussen mensen.